

SKREV BOK: Ellen Vahr er tipp-tipp-oldebarnet til Anne Brannfjell og har skrevet bok om hvordan Anne brukte urter og planter for å helbrede.

«SNÅSAKVINNEN» FRA 1800-TALLET

Forlatt i fattigdom av rik elsker

På 1800-tallet var Anne Brannfjell viden kjent for sine helbredende evner, men hun ba aldri om betaling – til tross at hun levde i dyp fattigdom etter å ha blitt grovt sveket av sin rike elsker.

TEKST OG FOTO: Christin Lund, privat og Oslofoto.no

Anne Brannfjells omdømme for 150 år siden kan sammenlignes med Snåsamannen i dag. De sies begge å ha helbredende og synske evner, men disse evnene var det ulovlig å benytte seg av for Anne, fordi det ble betegnet som kvakksalveri. Hun unnslopp anmeldelse og tukthus, trolig fordi folk i alle samfunnslag trengte henne. Helst hjalp hun de fattige, men hun ble også hentet i ly av mørket og kjørt i fine vogner hjem til rikfolk, leger, og ifølge rykter; til slottet.

SPÅDDE FØRSTE VERDENSKRIG

Ellen Vahr (53) er Annes tipp-tipp-oldebarn, og hun har fordypet seg i historien om sin berømte slektning. Det har nå resultert i boken *Gaven*, som ble nominert til årets Bokhandlerpris.

– Annes historie har fulgt meg gjennom hele livet. Fra jeg hørte farmors historier om henne om kveldene til jeg hoppet av en karriere i næringslivet for heller å følge drømmene mine. Jeg tenkte og tenker på henne som min «hjelp-venn». Både da jeg følte meg annerledes som barn fordi ingen andre satt alene i skap og tenkte dype tanker, og da jeg forandret retning i livet som voksen, sier Ellen.

Hun har trålet gamle aviser og kirkebøker, snakket med historikere og familie, og lett i

lokale historiske arkiver for å få romanen så riktig som mulig.

Anne Brannfjell, eller Anne-Marie Andersdatter, som hun egentlig het, er en av våre mest kjente kloke koner, signekjerringer eller folkemedisinere gjennom tidene.

– Allerede som 4-5-åring merket Anne at hun ikke var som alle andre, fordi hun «så» hvor ting var gjemt, visste når noen kom før de kom, når kuene skulle kalve – eller noen skulle dø. Men hun gjemte det bort for ikke å bli sett på som rar. Hun hadde et klarsyn, og spådde både første verdenskrig 25 år før den kom, at kongens dager ville være talte i hennes eget dødsår (1905), og at det ville bli oppfunnet et apparat som ville «bringe musikken til landet», forteller Ellen Vahr.

LIDENSKAPENS PRIS

Anne elsker naturen. Hun har et sterkt sanseapparat, og føler at naturen har noe viktig å si henne. I all hemmelighet går hun flere år i lære hos Elseby, «den trollkyndige», fra Biri. Her får hun utviklet evnene sine ved å ta i bruk naturen som medisin. Dette skjer i hemmelighet på grunn av loven om kvakksalveri. Da hun blir 25, bestemmer hun seg for å følge sin drøm og forbudte gave. Fra den fattige familien på Gjøvik reiser Anne til Christiania – der hun tror det

DATIDENS «SNÅSA-MANNEN»:

Anne Brannfjell var klarsynt, signekone og en «klok kone» som hjalp fattige og syke uten å ta betalt for det.

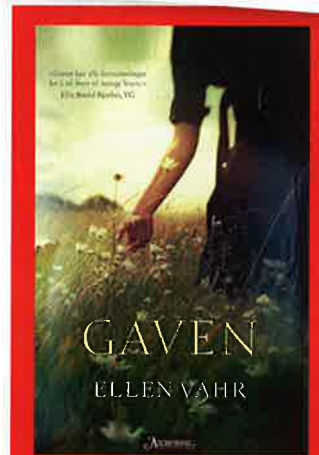

er lettere å kunne hjelpe flest mulig.

En iskald februarkveld i 1841 kommer Anne i tjeneste hos den mest berømte gullsmeden i hovedstaden, Herman Colbjørnsen Øyset. Det oppstår mektige og varme følelser mellom den rike gullsmeden og fattigjenta som vil helbrede. De holder forholdet skjult fordi Herman er gift med en ung og vakker jente, men hun er alvorlig syk. Anne rives og slites mellom dårlig samvittighet og sitt begjær og sin kjærlighet for gullsmeden. Hun prøver å helbrede kona, men klarer det ikke.

– Anne sa alltid at hjertet måtte være rent for å kunne helbrede noen. Annes hjerte var ikke det opp mot elskerens kone, tror Ellen.

Retten før gullsmedens kone dør, sender han Anne bort for å

GAVEN

– Anne hadde en stor gave, noe av den vil jeg bringe videre med denne boken, sier Ellen. Hun vil også at leserne skal reflektere over hva deres egen medfødte «gave» er, og hvordan ta den i bruk.

ARVEFYRSTEKRONEN:

Anne fikk to barn utenfor ekteskap med landets mest kjente gullsmed, Herman Colbjørnsen Øyset. Han laget den norske arvefyrstekronen i 1846, som i dag står utstilt i Nidarosdomen.

EN SVUNNEN TID:

Christiania og Oslo Ladegård sett fra Ekeberg-siden cirka 1870.

ANNES HJEM: På Ekeberg tok Anne imot folk som søkte hjelp. I Ekebergåsen sanket hun legende urter, planter og blomster.

ANNE-MARIE ANDERSDATTER

På folkemunne var hun kjent som Anne Brannfjell, født i 1815 og oppvokst på Vardal på Gjøvik sammen med syv søsken. Bare fem levde opp i husmannsfamilien, der de alle jobbet på gården eller i skogen under Mustad gård. Hun fikk bare gå på omgangsskole et par somre, fordi hun måtte jobbe, vaske og hjelpe til med grovarbeid på gården. Dermed lærte hun å lese, men aldri å skrive.

Hun er en av Norges mest kjente kloke koner gjennom tidene. Kvinner som i det gamle bondesamfunnet brukte tegn og trylleformler for å helbrede eller beskytte, ble kalt for signekoner. Anne døde i 1905.

KILDER: NORSK BIOGRAFISK LEKSIKON OG WIKIPEDIA

” ALLEREDE SOM 4-5-ÅRING MERKET ANNE AT HUN IKKE VAR SOM ALLE ANDRE, FORDI HUN «SÅ» HVOR TING VAR GJEMT, VISSTE NÅR NOEN KOM FØR DE KOM, NÅR KUNNE SKULLE KALVE – ELLER NOEN SKULLE DØ.

føde deres uekte barn. Han lover å gifte seg med henne senere, om hun oppgir en annen far til barnet. Så da gjør Anne det ...

Anne føder i fattigdom på Ekeberg. Øyset kommer aldri og henter dem som lovet. Men han lokker henne til seg i verkstedet, og igjen blir Anne gravid. Innen deres andre barn blir født, har han allerede giftet seg på nytt, med en rik kvinne. Igjen sviker han Anne og de to guttene deres på det groveste. Hun leier et værelse i Oslogate, der det kommer snø inn gjennom sprekke i veggene. Hun tar strøjobber for å overleve. Den vesle familien sulter og fryser.

LANDSKJENT

Nøden er så stor for Anne at når moren dør, og hun arver en verdifull ring, løper hun til pantelåneren. På vei dit får hun en

åpenbaring: Hun har jo gaven sin! Om alt annet er tatt fra henne, kan ingen frarøve henne den. Med ringen i lommen snur hun, og drar istedet til en av de to kloke konene i Christiania på den tiden. Det fantes en for de rike, og en for de fattige. Anne drar til bydelen Kampen, der kvinnen som hjelper de fattige holder til. Hun tilbyr sin hjelp. Anne blir fort anerkjent, og får jobbe i fred. Legene anerkjenner henne, fordi hun blant annet forstår hvordan man kurerer engelsk syke. Anne får også liv i en skinnedd mann, leger kattarr, mangelsykdommer og sår, og hun kurerer gulsott med safran i konjakk. Hun bruker urter og planter av alle slag. Anne tar i bruk ritualer og formel fra middelalderen, som blant annet finnes i svartebøker. Hun jobber for de fattige, og der legene kommer til kort. Hun får di-

plom av Kong Oscar II, der det står at hun kan virke som lege for barn. Den hang på veggen hennes, og er omtalt i en bok om folkemedisin i Norge, skrevet av professor Kathleen Stokker.

TOK ALDRI BETALT

Anne finner kjærligheten i en ung murer, og de får tre barn. Mer enn to uekte barn med forskjellige fedre, blir straffet med tukthus, så paret gifter seg rett før det første barnet blir født. De bosetter seg på Ekeberg, og senere i Gamlebyen, der det hver dag resten av Annes liv sitter en stor samling mennesker utenfor døren og venter på hennes hjelp.

Hun arbeidet som landets mest besøkte kloke kone i 55 år, til hun døde i 1905, 90 år gammel. Hun tok aldri betalt for tjenestene sine, siden hun mente at

«gaven» ikke kom fra henne, men fra noe større.

– Anne ble aldri anmeldt for kvakksalveri – men for å ha født to uekte barn med forskjellige fedre, forteller tipp-tipp-oldebarnet Ellen Vahr, som ser på naturen på en helt ny måte etter å ha forsket i slektningens historie. Hun ønsker å lære mer om naturens egen medisin, og har flettet mange av Annes oppskrifter inn i romanen. •

hjemmet@egmont.com